

קובץ

הערות וביאורים

בתורת כ"ק אדמו"ר שליט"א

בפש"מ, רמב"ם, נגלה וחסידות

ש"פ אחריי"קדושים

גליון כ"ד (תק"פ)

יוצא לאור על ידי

תלמידי בית המדרש דמוסד חינוך אהלי תורה

ברוקלין, ניו יארק

417 טראי עוועניו

•
די' תהא שנת נפלאות אראנו

שנת חצדי"ק לכ"ק אדמו"ר שליט"א

שנת חמשת אלפים שבע מאות וחמישים ואחת לבריאה

בי"ה
 עשי"ק פרשת אחרי-קדושים
 ה"י תהא שנת אראנו נפלאות

תוכן הענינים

עניני הגאולה ומשיח

5	ליקוט מדברי חז"ל בענינים המביאים את הגאולה
8	גדר חיוב מצוות דלעת"ל - בזמן הזה
10	גדרו דמלך המשיח - רב ומלך
11	תפלת הדרך וברכת הגומל בהליכה לאח"ק
13	תחנון בימוח"מ
13	נט"י לע"ל
15	הלכתא למשיחא
16	נשמה וגוף - נס וטבע
17	הרצון לענינים הגשמיים שבימוח"מ
18	הבחירה בגוף הגשמי
18	הירידה באופן של שלושה
19	הצורך בזה"ג להגיע לנסים
19	ברכה בספירת העומר כשנתחדש חיובו

שיחות

21	תולדת - בנים או מאורעות
----	-----------------------------------

מאמרי כ"ק אדמו"ר שליט"א

22	בדין חצר מקורה
----	--------------------------

לקוטי שיחות

23	מערה משקין טהורין צונן למשקין טמאין חמין
	הנפק"מ אם משום ניצוק או משום
24	נגיעה
25	תירוץ לקושיית המנחת יצחק על התוי"ט
26	בגדר ברכת שהחיינו במועדים

מגרות קודש

- 27 להשפיע ולהאיר את הסביבה
29 אודות שריפת הביאורים
30 זאיז ניטא קיין פארפאלען
30 לכתחילה אריבער

רמב"ם

- 31 לא תחרוש בשור וחמור - דוקא

נגלה

- 32 המהרהר בדברי תורה אי"צ לברך
33 שיטת הרי" בתן כזכי

שונות

- 35 ענין הנסים
37 תיקון הגהה על אור התורה
38 הזרוע והביצה
39 הערות וציונים לביאור ה"ז
40 שנת נשואיו של כ"ק אדמו"ר הצ"צ

מספר פאקסימיליא לשלוח הערות: 363-1619 (718)

ע נ י נ י ה ג א ו ל ה ו מ ש י ח

בהמשך לגליון דשבוע העבר, מדפיסים אנו בזה, מאמרי חז"ל
אודות הגאולה ומשיח, (מספר פדות יעקב).

א' שמיטה

גלות בא לעולם על שמיטת הארץ (אבות פ"ה מ"ט).

ב' לכפור בע"ז

אין ישראל נגאלין אלא מתוך שכפרו בע"ז (פס"ז נצבים ל'
י).

ג' מצות ד' מינים בסוכות

איתא במדרש רבה פ' תולדות פרשה ס"ג ח':

א"ר חגי בשם ר' יצחק בזכות ולקחתם לכם ביום הראשון אני
נגלה לכם ראשון שנא' אני ראשון ואני אחרון ופורע לכם מן
הראשון זה עשו דכתיב ויצא הראשון ובונה לכם ראשון זה בית
המקדש דכתיב ב' כסא כבוד מרום מראשון ואביא לכם ראשון זה
מלך המשיח דכתיב ב' ראשון לציון הנה הנם. ע"כ.

ד' ענוה

אמר רבי חנינא אין בן דוד בא עד שיכלו גסי הרוח מישראל
שנא' כי אז אסיר מקרבך עליזי גאותך וכו' (סנהדרין צ"ח).

ה' אמת

איתא בהקדמה לתקו"ז בדרגא דיעקב תליא קץ דפורקנא דדרג'י
אמת הח"ד תתן אמת ליעקב.

הגחלים מפני שהפסח אין צולין אותו אלא בשפוד של עץ רמון כ"י ואם באנו לחפש אחר שפוד של עץ יה"י טורח גדול והר"י כתב שאין לחוש כיון שאינו אלא לזכר בעלמא ואדרבא המדקדק בזה נראה שעושה אותו כעין קדשים ממש וכן כתב בעל העיטור אל ישנה אדם. ע"כ.

והנה הכל בו ג"כ מאריך בזה היינו הן על צליית הזרוע והן על הובאת הביצה מוצש"ק. אך הוא א' גורס הר"י ולא הר"י, ומסתברא כן, כי ברי"ף ראשית, שאין נמצא זה והשנית לא מסתברא שהאבודרהם יביא מהר"י בתור רא"י לדבריו וכ"י. ע"כ מוכרח לומר שצ"ל הר"י (רבינו פרץ) שמביא בכל בו בשם רבינו יחיאל בן ר' יוסף. ב' קאי על הובאת הביצה במוצש"ק שאין מדקדקים בזה שלא יה"י נראה כעושה קדשים בחוץ.

וא"כ לפי"ז גם האבודרהם למסקנא סובר שגם במוצש"ק מביאים ביצה. וצ"ע שכותב בההגדה דלא כמ"ש באבודרהם.

הערות וציונים לביאור"ז (פ' בראשית).

הת' יוסף יצחק קעלער
≈ תות"ל 770 ≈

א, א' להבין מאמר הזהר בהקדמת בראשית נאמר בשבת בראשית דשנת תקס"ג. הנחת הר"מ בן אדה"ז נדפס בסה"מ תקס"ג ע' א. [הגהות הצ"ע נדפסו בביאור"ז שלו ע' תקצז ואילך].

בד"ה זה שבביאור"ז לאדמו"ר הצ"ע ע' תקפה מורכב ממאמר דתקס"ג הני"ל (ורבו ככולו הנחת הר"מ בן אדה"ז) ומאמר דיום שמיני עצרת תקס"ז (שנדפס הנחת אדמו"ר האמצעי בסה"מ תקס"ו ע' שפג. והנחת הר"מ נמצא בגוכי"ק 1066 בתחלתו). וכפי שהארכתי בא' הגליונות דחורף ש.ז.

א, ד' זהר בראשית דף כ"ז ע"ב לא טוב היות האדם לבדו מליל ש"ק פ' תולדות תקס"ז. הנחת הר"מ בן אדה"ז נדפס בסה"מ על מאמרו"ל ע' קסד. [ושם ע' תקכח נסמן לכ"י. להגהות הצ"ע

י"א מחיית עמלק

איתא בזוה"ק ח"א כ"ה: פורקנא לאו איהי תליא אלא בעמלק עד דיתמחי עיי"ש.

וכתוב בספר שער החצר ס"י שיי"ב בשם ספרי דבי רב דדרש סמיכות הפסוקים ללמד דאם קיים מצות לא תשכח מחיית עמלק ולזכור תמיד בפה, הרי שכרו שתכנס לארץ מיד ותזכה לקיים המצוה בפועל להכרית את זרעו של עמלק.

י"ב גאולתנו ביד הצדיק שיעיר לבות בני אדם

כתב אוה"ח הק' פ' בהר כ"ה גאולתנו ביד הצדיק אשר יהי קרוב לה' וכו' הוא יגאל ממכר אחיו וכו' והגאולה תהי' בהעיר לבות בני אדם ויאמר להם הטוב לכם כי תשבו חוץ גולים מעל שלחן אביהם ומה יערב לכם החיים בעולם זולת החברה העליונה אשר הייתם סמוכים סביב לשלחן אביכם הוא אלקי עולם ברוך הוא לעד וימאס בעיניו תאוות הנדמים ויעירם החשק הרוחני גם נרגש לבעל נפש כל חי עד אשר יטיבו מעשיהם ובזה יגאל ה' ממכרו ועל זה עתידין ליתן את הדין כל אדוני ארץ גדולי ישראל ומהם יבקש ה' עלבון הבית העלוב, ע"כ.

י"ג מצות קריאת שמע

כתב באבקת רוכל ח"א פרט ו' אמרו חז"ל שחרבה ירושלים משום שבטלה קריאת שמע שחרית וערבית ומכלל לאו נשמע הן שאם מקיימין ק"ש כראוי בכוחה להביא הגאולה.

י"ד בזכות משה וכו'

כתב הגאון רבי חיים פאלאג'י זצ"ל בספרו נפש חיים ערך גאולה וז"ל: בגליות ראשונות נגאלו בזכות אבות העולם אבל בגלות זה הוא בזכות משה רבינו ע"ה דהיינו ע"י זכות התורה דמשה רבינו תבע עלבונה דאורייתא ז"א ס' בראשית דף יו"ד ע"ד וכתב בס' אגדת מרדכי בפירוש הגדה בנשמת כל חי דמי שמחדש בתורה מקרב הגאולה, והרב קב הישר סוף פרק ע"ט כתב דכל המתחבר לבעלי התורה מקרב את הגאולה וכתב פענח רזא סדר אחרי

דבזכות ק"ש ותפילה וקדושה יבנה בית המקדש עוד מצינו במדרשי חז"ל שאמרו **דבזכות המילה** אנחנו נגאלים וגם ע"י **מצות כיבוד אב ואם**, ושר קדמי להיות נותן טעם לשבח איך ע"י המילה וכבוד אב ואם אנו נגאלים והוא דכיון דיש לישמעאל זכות המילה ולעשו כבוד אב ואם אי"כ כשישראל מקיימים שנים אלה הם נגאלים מתחת ידם והוא ברור, ע"כ.

ט"ו בזכות אמונת הצדיקים

אילו האמינו בני ישראל במשה רבינו ע"ה מיד בבואו אליהם למצרים לבשר את בשורת הגאולה היו נגאלים בזכות אמונת צדיקים, וכיום שוב על ידי אמונת הצדיקים נזכה לגאולה העתידה במהרה בימינו. (מאור ושמש).

- המשך יבוא -

~~~~~

גדר חיוב מצוות דלעת"ל - בזמן הזה

הת' עקיבא גרשון וגר
 ≈ תות"ל 770 ≈

א. הנה מבואר בכ"מ בשיחות קודש (וראה בפרטיות בהשיחות שנדפסו ב"לקו"ש בעניני גאולה ומשיח" ושי"נ ועוד) שאחד מעניני ימוה"מ (או עיקר הענין דימוה"מ) הוא שאז הוא השלמות דקיום התומ"צ, ובפשטות דכמה מצוות שאי"א לקיימם עכשיו (כמו קרבנות וכיו"ב, יובל וכיו"ב וכ"ו) נוכל לקיימם דוקא לימוה"מ.

ועפ"ז יל"ע לכ' בנוגע להמדובר בשיחות לאחרונה בהדגשה יתירה שיש על כאו"א מישראל האחריות להביא את משיח צדקנו דיל"ע אם אפ"ל בנוסף לזה שיש על כאו"א (שביכלתו לעשות כן) חיוב להביא את הגאולה מכיון שהרי כאו"א מחוייב לקיים כל המצוות שבתורה, ואי"כ אפשר שחיוב זה יחייב אותו ג"כ לעשות את כל מה שביכלתו להביא א"ע למעמד ומצב שבה יוכל לקיים את כל המצוות בפועל.

וחנה בהשקפ"ר לכי אפ"ל בזה דתלוי בגדר הפטור במצוות אלו בזה"ז, דהנה ע"י בסי בית האוצר (להגריי"ע זצ"ל) ערך אונס שחוקר במי שאנוס מלקיים מ"ע, אם הכוונה שהוא פטור או דלמא מחוייב הוא אלא שאינו יכול לקיים חיובו (ולכן רחמנא פטריי, אבל לא שהוא פטור בעצם, וכמה נ"מ ע"ש בארוכה, וע"י בגליון דהערות וביאורים דחה"פ ש.ז. בזה). ועפ"ז אפ"ל ע"ד ב' אופנים אלו בנידו"ד, דאפ"ל דכל מצוות האלו שא"א לקיימן בזה"ז פטורים מהם, או י"ל דגם בזה"ז מחוייבין בהם אלא שאנוס רחמנא פטריי, דלפי אופן חב' מסתבר לומר דכיון דגם בזה"ז כ"א מחוייב בעצם בכל המצוות, לכן מחוייב לעשות כל מה שביכלתו לאפשר לעצמו את קיומן בפועל (ולבטל את המצב דאונס) והיינו שמחוייב להביא את משיח.

[וחנה לכי יש מקום להביא ראי' מארז"ל כל העוסק בתורת עולה כאילו הקריב עולה, וכיו"ב, דאם אין עצם החיוב בזה"ז מה מועיל מה דמעלה עליו הכתוב כאילו הקריב, ואדרבא כו', אבל י"ל בזה, וק"ל. וחנוה לכי ה"י מסתבר לחלק בזה בין ב' סוגי מצוות שאינם שייכים בזה"ז, די"ל דמצוות כמו קרבנות וכיו"ב דאינם שייכים בזה"ז מכיון שאין ביהמ"ק, הנה אפ"ל דהם בהגדר דאונס שישנה לעצם החיוב גם בזה"ז, ולאידך ישנה סוג כמו יובל וכיו"ב, שאינה אלא בזמן שרוב יושבי עליי, וכדו' מצוות שאינן אלא בזמן שהיובל נוהג וכדו', דאפ"ל דבסוג מצוות אלו הוי הגדר דליתא לעצם החיוב בזה"ז, וק"ל ואכ"מ].

ועו"ל דאף להצד דבאונס הוי הגדר דפטור לגמרי או עכ"פ דגדר הפטור שבמצוות שפטור מהם בזה"ז הוא שפטור מהם לגמרי, מ"מ אפ"ל דמצד החיוב לקיים המצוות דלע"ל יחול חיוב על האדם גם בזה"ז (להשתדל בהבאת משיח) די"ל דתלוי בחקירה אחרת שחקר הגריי"ע ועוד (והובאה באיזהו מקומן בלקו"ש), והוא במצוה שיש לה זמן מסוים אם הגדר הוא שהחיוב הוא רק באותו זמן, או דלמא שחיובן חל תמיד לקיימן בהזמן שלהם, די"ל מהני"מ בזה יהי בנידו"ד דמצד זה הרי אינו דומה המצוות שפטורים מהם בזה"ז לכל אונס, דהרי סוכ"ס יהי זמן שנהי' מחוייבין בהם, וא"כ לצד חב' בחקירה הנ"ל אפ"ל שהחיובים שיהיו בהזמן דלע"ל פועלים וגורמים חיובים על האדם גם בהזמן דעכשיו (וראי' סברא יתירה מזו (אבל בענין אחר) בלקו"ש חכ"ז פ"י בחוקותי (והדרן על הרמב"ם וסיום מס' כתובות) בשוה"ג לחערי' 14 שמק' אמאי

מותר לקצוץ אילני סרק בזה"י הרי לע"ל יהיו אילני מאכל, עש"ה). ובאותיות אחרות קצת בנוגע לעניינינו, אף שמצד החיוב דזה"י פטור לגמרי (ובסגנון אחר בזה"י ליתא לעצם החיוב) מ"מ מצד החיוב דלע"ל מחוייב גם בזה"י (שהרי אותה חיוב גופא מחוייב בה תמיד), וחיוב זה כיון שחלה עליו גם עכשיו במילא מחייבתו (לאפשר לעצמו) לקיים החיוב בהקדם הכי אפשרי, ויל"ע בזה (ולהעיר מהמבואר בתשובות וביאורים סייא סוף הער' 14, אי זהירות במצוות א"י עכשיו דוחה תח"מ כו' עש"ה ואכ"מ).

≈ ≈ ≈

גדרו דמלך המשיח - רב ומלך

ב. מדובר בשיחות האחרונות ובכו"כ מאמרים בענין מה דבמשיח יש ב' ענינים שהוא מלך ושהוא רב וכו' (רא' שיחה דהתוועדות דשבת האחרונה, וראה בד"ה ונחה עליו תשכ"ה (סה"מ מלוקט ח"ב) ושי"נ, ועוד), ויל"ע בזה ע"ד ההלכה, דהנה הרי ע"ד ההלכה חלוקים הם רב ומלך בדינם, וכמו שהוא לכל לראש, לדוגמא, בההלכה דרב שמחל על כבודו מחול ומלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול, דהא דרב שמחל על כבודו מחול מחול אי"ז רק משום שהוא בדרגא אחרת אלא הוא בדוקא כך כמבואר בגמ' שם משום דתורה דילי הוא ולכן בהכרח שכבודו מחול, וכן לאידך שבמלך חוי בדוקא שאין כבודו מחול, ועפ"ז יש לחקור בהגדר של מלך המשיח, דאפ"ל דהא דחוי מלך וגם רב הם ב' ענינים שונים ונפרדים (שמצ"ע הם שוללים זא"ז) שבאים ביחד במשיח, או אפ"ל דשניהם ביחד במשיח ה"ה ענין וגדר אחד דמלך המשיח.

ובסגנון אחר קצת (המצוי בנוגע לענינים אחרים) אפשר לחקור אם הגדר דמלך המשיח הוא שהוא מורכב משני ענינים שונים או שהוא מציאות חדשה אחידה (ובאותיות אחרות קצת אם הגדר דמלך המשיח הוא (בעיקר) שהוא "מלך המשיח" או שהוא "מלך המשיח" (והבן) [ולהעיר דאין להקשות עכ"ז דהרי גם בדוד מצינו שהי' גם רב, דלגבי דוד הנה כל הענינים שעשה היו מצד תגדר דמלך דגם במלך יש דינים דמלכי ב"ד דנים וכו' משא"כ במשיח דמבואר די'ש בו גם הגדר דרב, וכמובן].

ולכי י"ל נ"מ בזה (מלבד מה שיצא נ"מ בנוגע לדיני מחילת כבודו דאם נימא שהוא מורכב משני ענינים אי"כ יצא גם בנוגע למחילת כבודו שבאותם ענינים שהם מצד הגדר דמלך יהי' הדין דאין כבודו מחול ובאותם ענינים שהם מצד הגדר דרב יהי' הדין בהם דכבודו מחול, משא"כ אם הוא מציאות חדשה יהי' בו דין חדש בפ"ע), דאם הם שני ענינים שונים שבו, אי"כ יצא שדין המלך שבו יהי' בה אותם גדרי ודיני מלוכה כמו בכל המלכים. (ולדוגמא מינוי, משיחה וכו' - ראי' רמב"ם פ"א מהל' מלכים) משא"כ אם הוי מציאות חדשה וגדרו הוא משיח, אז י"ל דאי"כ לכל הדינים דמלך (וכפשוטות ל' הרמב"ם ואם יעמוד מלך מב"ד), מכיון שדין המלך שבו אינה ענין בפ"ע כ"א פרט בהגדר דמשיח (או - הדין דמלך מסתעף (בדרך ממילא) מהדין דמשיח) ובמילא אינו תלוי בדיני מלך כ"א בדיני (מלך ה)משיח. והבן (ועיי' בלקו"ש ח"ח ע' 361 בהערה ד"ה יעמוד מלך, ובח"ט ע' 105 הער' 74 ובשוה"ג הראשון שם. וש"נ, ועוד ואכמ"ל). ועיי' בכ"ז ועצ"ע ובאתי רק להעיר.

≈ ≈ ≈

תפלת הדרך וברכת הגומל בהליכה לאה"ק

ג. הוזכר בכ"כ שיחות קודש מה דמבואר בקרא ובסוגיא דסנהדרין דבימוה"מ יהי' הגאולה באופן ד"ארו עם ענני שמיא" לאה"ק, ויל"ע בנוגע לנסיעה זו:

(א) אם יהי' חיוב תפלת הדרך בשעת ה"ארו עם ענני שמיא"? והנה עיי' בשו"ע אדה"ז או"ח סי' קי"י סי"ח וז"ל "לא תקנו תפלת הדרך אלא בשיש לו לילך פרשה שהיא ח' אלפים אמה שפחות מפרסה בקרוב לעיר אינו מקום סכנה מן הסתם כו' אבל אם הוא מקום מוחזק בסכנה צריך לאומרה אפי' בפחות מפרסה" עכ"ל (ועיי' בשו"ע שם ונו"כ) ולכי משמע מזה דיסוד החיוב דתפלת הדרך הוא משום סכנה וא"כ י"ל דהדרך דארו עם ענני שמיא מכיון שאינה נחשבת למקום סכנה, לכן אין מחוייבים לומר אז תפלת הדרך. אמנם אפי"ל לאידך גיסא דבד"א דתלוי בהחזק בסכנה בפחות מפרסה אבל ביותר מפרסה לא מצאנו חילוק בשו"ע בין מקום סכנה לאינה מקום סכנה, אך באמת הנה לכי יש לחקור במה דביותר מפרסה לא מצאנו חילוקים בזה, די"ל כב' אופנים, די"ל משום דיותר מפרסה הוי ע"פ תורה מקום סכנה (אף אם לא הוחזקה כן

ואף דהמהרהר בד"ת אינו מברך היינו משום דחתם אין שום פעולה רק הרהור ועיז אין מברכים משא"כ במקרה ש"כותב" ישנה פעולה עכ"פ, ודו"ק היטב ועדיין צע"ק.

ב. אולם, בעיקר הדברים שכתב הגר"א "וכי ליכא מצוה בהרהור וחלא נאמר והגית בו וגו' ר"ל בלב כמ"ש והגיון לבי" יש לציין מדברי אדה"ז נ"ע בפרק ב' מהל' תלמוד תורה שלו הי"ב שכתב "וכל מה שלומד בהרהור לבד ואפשר לו להוציא בשפתיו ואינו מוציא אינו יוצא בלימוד זה מצות ולמדתם אותם וכמ"ש לא ימוש ספר התורה הזה מפ"ך והגית בו' וגו' וכמו בכל מצות התלויות בדיבור וכ"ל. ע"כ.

הרי מבוי' להדיא מד' אדמוה"ז נ"ע שבאמת אינו מקיים מצות תלמוד תורה ע"י הרהור רק ע"י דיבור ממש ולפ"ז שפיר אתיין ד' המחבר כפשוטן דלכך אינו מברך ברכת התורה משום דבאמת לא קיים מצות תלמוד תורה. ומה שהוכיח הגר"א מהפסוק "והגית בו יומם ולילה" תשובתו בצדה - רישא דקרא דכתיב "לא ימוש ספר התורה הזה מפ"ך" דמשמע שצריך להוציא בשפתיו וכפי שציטט אדמוה"ז נ"ע (וספיא דקרא רק מוסיף דמלבד דיבור בפה, צריך גם לחרהר בד"ת, כן נראה לפרש).

~~~~~

שיטת הרי"ף בתן כזכי

הח' זלמן פסח גולדמן
~ תות"ל 770 ~

גיטין יא ע"ב. מתני' האומר תן גט זה לאשתי ושטר שחרור זה לעבדי, אם רצה לחזור בשניהן יחזרו, דברי ר"מ, וחכ"א בגטי נשים אבל לא בשחרורי עבדים, ע"כ.

וידועה שיטת הרי"ף בסברת חכמים (וכן היא שיטת רש"י בדף ט' ע"ב, אך עיי"ש בתוד"ה לא יתנו דלמסקנא רש"י חזר בו) דח"מ לחזרה, דלא מצי רבי' למיחדר ב"י, אבל עבדא לא נפיק לחירות עד דמטי גיטא לידה, ע"כ. ותמהו הראשונים בזה (עי' ברא"ש ובר"ן) דמילתא דתמיהא היא, דכיון דזכי מטעם שליחות והוי כאילו הגיע הגט ליד העבד (וכדמוכח מכך שאין האדון

ואכ"מ), ובפשטות גם לדיעה הראשונה הנ"ל נחשב היציאה מגלות כא' מהדי ולא רק למעין ד', וק"ל ועי"ל בכהנ"ל.

≈ ≈ ≈

תחנון בימיה"מ

ד. יליע באם יהי נהוג ענין אמירת תחנון לימיה"מ. והנה לכי אפ"ל דלא יאמרו תחנון מפני שהוא יום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים (עי' להלן) ועי"ד כל המועדים המנויים בשו"ע וסידור אדה"ז שא"א בהם תחנון, וגם י"ל שלא יאמרו אותו כמו שמבואר בשו"ע שכשיש חתן בביה"כ כל ז' א"א אתו וא"כ אואפ"ל עפ"ז לע"ל שהוא זמן הנישואין דקוב"ה וישראל. [והנה לכי הי מקום לומר דכיון ד"ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ" ולא הענין דיצה"ר וחטא ועוון, במילא לא שייך ג"כ הענין דאמירת תחנון, (ולהעיר דע"פ המבואר בסנהדרין (צא: עומדין במומן ומתרפאין, לכי י"ל עד"ז ברוחניות, ואכ"מ) אבל עפמשני"ת בכ"מ מהאריז"ל וכו' בענין מצוות התשובה לע"ל וכו', י"ל עד"ז בנוגע להענין דאמירת תחנון ואכ"מ].

אלא דיש לדון בזה ע"פ מה דמבואר בשו"ע בדינים אלו דמה דאין אומרים תחנון בימים אלו (ע"פ הלכה) הוא לא משום דימים האלו לא שייך בם אמירת תחנון כ"א משום שכ"ה המנהג, וא"כ י"ל שבאופן שמצד זה יתבטל אמירתו לגמרי לא ינהגו כן, וי"ל.

≈ ≈ ≈

נטי"י לע"ל

ה. בשו"ע בדיני נטי"י מבואר כמה טעמים ולחלי נקטינן כהטעם משום דבלילה בעת השינה רוח רע שורה על חידים וכו' ועפ"ז יליע איך יהיו דינים אלו לע"ל כשיהי' "ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ" (ואולי יש לחלק בין רוח רע לרוח טומאה) ועד"ז בנוגע לכו"כ דינים התלויים ברוח טומאה, ורוח רעה וכיו"ב.

≈ ≈ ≈

ו. במה דמבואר בכ"מ דהזמן דלע"ל הוי יום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים, יליע אי יש בה גם הסגולות דשבת וכגון פעולת השבת בעולם ד"ע"ה אינו משקר בשבת" וכיו"ב או לאו (דע"ד הפלפול קצת אפ"ל נ"מ. בזה דהנה מבואר בהסוגיא דסנהדרין (צ:): תח"מ מה"ת מנין שני ונתתם ממנו את תרומת ה' לאהרן הכהן וכי אהרן לעולם קיים וכו' אלא מלמד שעתיד לחיות וישראל נותנין לו תרומה מכאן לתח"מ מה"ת דבי ר' ישמעאל תנא כאהרן מה אהרן חבר אף בניו חברים, ע"כ. ולכ' אפ"ל דיש לקיים ב' הלימודים דהנה הא דצריך ליתנה לחבר הוא (כמבואר בהמשך הסוגיא שם) משום דאין נותנין תרומה לכהן ע"כ. ועפ"י הנה בהשקפ"ר הי אפ"ל דכיון דלע"ל "לא ילמד עוד איש את רעהו כי כולם ידעו אותי" הרי לא יהי המציאות דע"ה, וא"כ שוב אי"צ להדרשה דמה אהרן חבר אף בניו חברים, וישאר הפסוק לדרשה הראשונה כפשוטו, "ולא מלמד שעתיד לחיות וישראל נותנין לו תרומה".

אבל באמת יותר נר' לומר באו"א קצת דחרי אף דלע"ל לא יהי מציאות דחבר מ"מ שייך. גם אז הדרשה והדין דכאהרן מה אהרן חבר אף בניו חברים, (אבל להעיר מלקו"ש שופטים תשמיט בתחלתו, ובהערה 4 שם ע"ש, ורא' בגליונים דהערות וביאורים דשבועות שלאחרי', ואכמ"ל). ולכן יותר נר' ע"פ מה דיש לחקור בהגדר דזמן דלע"ל בתור יום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים, דאפ"ל בזה דיהי בה גם הסגולות (הטבעית) דשבת וכמו מה דשבת יש לה פעולה על ע"ה כמו דמצינו גם ע"ה אינו משקר בשבת, ולפ"י יצא דמצד מה דלע"ל הוא יום שכולו שבת, לכן (לא שלע"ל לא יהי מציאות דע"ה רק בנוגע לפועל, כ"א) לע"ל לא יהי שייך כל עיקר דין ע"ה עכ"פ בנוגע לכמה דינים (ולהעיר ע"ד הצחות בדגמי סנהדרין שם מדמה מי שנותן תרומה לכהן ע"ה למי שנותנה לפני הארי, ע"ש. והרי לע"ל יהי גם "והשבתי חי רעה מן הארץ") וי"ל דבנוגע לנידו"ד יהי מותר לתת תרומה אז לכהן ע"ה (גם אם ישנה מציאות דע"ה) וא"כ לא שייך לדרוש כלל מה אהרן חבר אף בניו חברים, וכנ"ל, וישתייר הך קרא לדרוש כפשוטו אלא שעתיד לחיות וכו' וק"ל, ועי"ל, ולא באתי כ"א להעיר.

- בכמה מהני"ל, להעיר ממה שחקר כ"ק אדמו"ר שליט"א בשיחות קדש דשנה האחרונה אם הדברים שנתקנו משום סייג יהיו גם לע"ל (שאז לא יהי החשש), ואם יויט שני של ר"ה יהי גם

לע"ל, וע"י בגליוני הערות וביאורים שלאחרי שיחות הנ"ל.
(ובהמבואר שם, ע"ע שו"ת תורת חסד או"ח סי"ז).

~~~~~

הלכתא למשיחא

הת' זלמן פרנקל

≈ תות"ל 770 ≈

כיון שקרובים אנו מאד לבואו של משיח צדקנו, לכך מן
הראוי לפרסם הלכה הנוגעת תיכף כשמשיח צדקנו יתגלה (את שאר
כל ההלכות - משיח יורה בעצמו כיצד לעשותם).

וזה לשון שו"ת לב חיים (לר"ח פאלאג'י) ח"ב סי' מב:

"שאלה: בביאת משיחנו שיבא ויגאלנו במהרה בימינו אמן, מה
ברכה אנחנו מברכים? על הגאולה ועל רוב טובה מברכים שהחיינו
והטוב והמטיב, ועל גאולת ישראל יורנו המורה ושכמ"ה.

תשובה: הקשית לשאול הלכתא למשיחא, ונראה **דמברכים ברכת**
גואל ישראל אשר גאלנו מגלות המר הזה וכסדר שתקנו בסוף אגדה
(= הגדה של פסח) ונודה לך שיר חדש על גאולתנו ועל פדות
נפשנו ומברכים גאל ישראל, כמו כן יהיה בגאולה העתידה לבא
בב"א. וגם **ברכת שהחיינו** כי זכינו לזמן הזה, **כי בודאי אנחנו**
קובעים יום הגאולה ליו"ט גמור לקדש בו בקדושת היום וכן
לומר שהחיינו. וכן שמעתי שכן דעת מורינו הרב כנה"ג ז"ל
לומר כי יום הגאולה הוא יו"ט גמור ולקדש עליו ובכלל קידוש
היום הוא לומר ג"כ זמן".

ומלבד ברכות אלו, נראה שיש לברך:

א. "שחלק מחכמתו ליראיו" כדין הרואה חכמי ישראל (וצ"ע
במי שראה את המשיח קודם התגלותו).

ב. "שחלק מכבודו ליראיו" כדין הרואה מלכי ישראל (שהרי
משיח יהיה מלך ג"כ כמבואר באריכות בשיחות כ"ק אדמו"ר

שליטי"א. ואף שראה המשיח קודם התגלותו, מ"מ לא ה"י אז בגדר מלך, ולכן בפשטות יוכל לברך כן).

ג. "חכם הרזים" כדין הרואה ששים רבוא מישראל - שיתקבצו בביאתו (דהטור כתב רק שבזה"ז אין אומרים אותו, ומשמע שלע"ל נוכל לאומר).

ועכ"פ מן הראוי לברר דינים אלו למעשה (וכן שאר הדינים הנוגעים תיכף לביאת משיח) אצל רבני השכונה שליטי"א כו'.

נשמה וגוף - נס וטבע

הת' אלישיב הכהן קפלון
≈ תות"ל 770 ≈

בד"ה ויאמר לו יהונתן בקוני' ב' אייר:

מבאר שבנשמה הבחירה היא בהעלם ובגוף היא בגלוי. וע"י עבודת הנשמה בהגוף מתגלית הבחירה גם בהנשמה.

לכאורה יש לדמות ולהשוות ענין זה שבנשמה וגוף, לשרשם - נס וטבע, שנתבאר בקונטרס י"ט כסלו ובקונטרס חנוכה שנה זו, שכל החילוק ביניהם שבנסים האלקות בגלוי, ובטבע האלקות בהעלם - הרי זה רק מצד הרצון, ולא מצד דרגתם (שהנסים הם למעלה מהטבע). והנה גם שם ישנה מעלה בנסים המלוּבשים בטבע, כי הסתר הטבע שרשו מבחי' נעלית כו', וע"י התלבשות הנסים בטבע נפעלת מעלה זו גם בנסים.

ועד"ז או"י"ל בנשמה וגוף, דזה שבנשמה האלקות היא בגלוי, ובגוף - האלקות בהסתר, ה"ז רק מצד הרצון, והרא"י שדוקא בנשמה ישנו ענין הבחירה שלא קיים אפילו בנשמה ובפרט (ועיקר) שענין זה נעשה למעלת הגוף מצד ענינו כמבואר בהמאמר דידן. ואח"כ מתגלית מעלה זו גם בנשמה.

[ואפי"ל שעדי"ז גם בנסים, ששורש הטבע נמצא בהם בחלום, ובגלוי הוא - בטבע, ועי"י התלבשות הנסים בטבע (עי"ד התלבשות הנשמה בגוף), מתגלית מעלת שורש הטבע גם בנסים.

≈ ≈ ≈

הרצון לענינים הגשמיים שבימיה"מ

ע"פ המבואר בהמאמר שדוקא ע"י הרכוש גדול והמעדנים יתווסף במלאה הארץ דעה את ה' - ע"ד הענין שהנשמה תהי' ניוזנית מהגוף - יש לומר שכן הוא גם בנוגע **לרצון** לביאת המשיח (שאיזו יח"י הרכוש גדול כו') שבעיקרו ה"ה רצון לרכוש שיח"י בימות המשיח (ועדי"ז הרצון לצאת מהגלות, הוא בעיקר בגלל הענינים המעייקים **בגשמיות** (ר"ל)), דמכיון שבחירת העצמות היא דוקא בגוף עד שזה שייך גם לענין ומעלת הגוף, היינו שענין זה יכול לבוא בגוף עצמו **בהתגלות** - נמצא שגם לאחר גילוי ענין הבחירה בנשמה, מ"מ עיקר בחירת העצמות היא בגוף, כי בו ישנה (עכשיו, ועאכו"כ לעת"ל) המעלה **העצמית** ו**בהתגלות** (אף שזהו ענין אחר מאשר גדרי ואופן ההתגלות שבנשמה), משא"כ בנשמה, אף שכמבואר לעיל זה שהיא בבחי' הגילויים הי"ז ג"כ רק מצד רצון העצמות, הרי זהו רק מצד הפנימיות, אבל בחיצוניות גדרה הוא - ענין ההתגלות, שמזה מוכח שאין זה עצם ממש **שבלתי** מתגלה (כי העצם (דהבחירה) שמתגלה בנשמה מצד התלבשותה בגוף - גם הוא **בלתי מורגש**, הגם שישנו בכל התוקף. וא"כ לכאורה י"ל שבנשמה המעלה העצמית אינה בהתגלות [ואופן התגלות הבחירה העצמית בגוף (אף שעצם בלתי מתגלה) הרי אין זה התגלות ב"כלי שני" כ"א שהעצם **עצמו** נמשך (ווערט אריבערגעטראגן) ונעתק בחגוף, כיון שהגוף הוא במצב של תכלית ההעלם והסתור, ה"ה כעין "כלי" לענין העצמות שהוא בתכלית ההעלם וההסתור למעליותא. ויש לקשר זה עם הידוע דכל הגבוה גבוה ביותר יורד (דוקא) למטה מטה ביותר].

עפכ"ז יש לומר שכשהרצון לביאת המשיח הוא מצד הגשמיות שיח"י אז - אין בזה חסרון, ופוק חזי מאי עמא דבר! ומנהג ישראל תורה היא ואפילו מנהג נשים זקנות שבישראל כידוע בתשובת הרשב"א. ז"א. שאדרבה רצון זה דוקא משתלשל ונמשך כו' ממעלתם העצמית של בני"י כנ"ל בארוכה. וראה בהמאמר: "ידזה שהגוף מתענג בטבעו מדברים גשמיים [מעדנים, ועדי"ז רכוש

גדול] הוא לפי שענינים אלה שייכים להגוף מצד ענינו הפנימי".

ומה שנתבאר בשיחת כ"ח ניסן שהרצון צ"ל באמת, אין הפירוש שהרצון צ"ל דוקא לגילוי אלקות שיהי לעת"ל, אלא שרצון זה גופא לגשמיות שבימוה"מ, שלכל-לראש ה"ה רצון לביאת המשיח בפועל - צ"ל באמת ובכל תוקף הרצון וכו'. וק"ל.

[אלא שכנ"ל צריכה להיות עבודת הנשמה בגוף, שאז מתגלית מעלת הגוף, ובענינו - שהתשוקה היא גם מצד הגילוי אלקות דלעת"ל, ואזי גם מעלת הגוף מתבטאת לא באכילת מעדנים כפשוטם ... אלא בהכרת האלקות (המעלה העצמית) שבגוף].

≈ ≈ ≈

הבחירה בגוף הגשמי

בהנ"ל שגם בענינים הגשמיים ישנה המעלה העצמית דהגוף, צריך ביאור מה הפירוש בזה, דהרי מעלת הגוף היא מצד הבחירה, וענין זה אינו קיים בענינים הגשמיים (אבל להעיר ממארז"ל (במשמעות אחרת) "משבחר בעולמו כו").

ואולי יש לבאר זה ע"פ המבואר בכ"מ דהבחירה בגוף שייכת גם לזה שהוא גשמי, היינו מצד שורש הגשמיות ש"הוא לבדו בכו ויכלתו כו" (וכיו"ב), ולכן ה"ז שייך גם לשאר הענינים הגשמיים.

≈ ≈ ≈

הירידה באופן של שלושה

מפרש בהמאמר הפסוק "ושלשת תרד מאד" דקאי על הירידה דעבודת הבירורים כו', ולהעיר ע"ד הרמז שיש לקשר זה גם עם משי"כ "ושלשת" (שלושה) כי כשם שבקדושה תכלית השלימות ב"חזקה" הוא במספר שלוש (כמבואר גם לאחרונה), כמו"כ הוא גם בירידה בעניני העולם ובפרט באופן של "תרד מאד", שגם זה קשור לשלושה, ע"ד "תלתא דפורענותא" וכמשנ"ת בשיחת ש"פ מט"מ שנה שעברה.

≈ ≈ ≈

הצורך בזה"ג להגיע לנסים

בקונטרס י"א ניסן נתבאר שזה שהעולם "חסר" גם את גילוי הסובב, הוא מצד שהמלכות (שורש העולם) מושרשת בעתיק, ואולי יש להוסיף שכן הוא גם בירידה שבעולם עצמו, בזמן ומקום הגלות, שהוא חסרון אמיתי, שאז נרגש יותר שהעולם חסר גילוי הסובב, וכמו שנראה בחוש שאז הוא עיקר הצורך בנסים (מפני חשכת הגלות). וי"ל שזוהי תוצאה מהני"ל שהמלכות (שורש ההעלם וההסתתר גם דהגלות) מושרשת בעתיק (סובב) שממש נמשכים הנסים.

~~~~~

ברכה בספירת העומר כשנתחדש חיובו

הת' יוסף יצחק שאנאוויטש

≈ תלמיד בישיבה ≈

בנוגע להחקירה שבה דיבר כ"ק אדמו"ר שליט"א בהתוועדות דאחשי"פ בענין ספירת העומר - מה יהי' הדין בב"נ שמתגייר אם יכול לברך בברכה ועד"ז? כשמשכיח יבוא שאז החיוב שלנו יהי' (לכל הדעות) מדאורייתא י"ל שהיות ועד עכשיו הספירה היתה מצד חיוב דרבנן וכשמשכיח יבוא אז החיוב יהי' מדאורייתא יחסר בענין של תמימות שלא יהי' המשך.

והנה כבר דיבר ע"ז כ"ק אדמו"ר שליט"א בלקו"ש ע' 271-272 ובלקו"ש ח"ח ע' 54 בלקו"ש חוקר כ"ק אדמו"ר שליט"א בענין ספירה בכללות אם יש לזה מציאות מחוץ למציאות התורה ובא למסקנא שאין מציאות חוץ למציאות התורה אלא שבספירת קטן (כך הוא בלקו"ש ח"א) יש מצוה דרבנן [על הבן] לכן זה נותן גם מציאות לספירה וא"כ לכשיגדל יוכל להמשיך באותה הספירה. אלא שבחלק א' אומר כ"ק אדמו"ר שליט"א שאין תרי דרבנן מוציא חד מדרבנן לכן צ"ע.

והנה בשו"ת ארץ צבי (חלק ב' ע עג-ד) דן באותה שאלה ומביא רא"י מסנהדרין סג. בנוגע לבן סו"מ שהתורה מזהירה

אותו לפני הגעתו לגיל המצוות על סופו (מצד סופו שיהי' לכשיגדל) ומזה לומד הארץ צבי בנוגע לילד בענין ספח"ע וז"ל: ע"כ י"ל דקטן שעומד ליגדל בימי הספירה חייב מה"ת לספור גם בקטנותו על שם סופו כדי שיחשב תמימות ויקיים המצוה אח"כ בגדולתו דאם לא יספור עכשיו לא יקיים אח"כ המצוה כשיגדל משום חסרון תמימות וא"ש מה שמברך אח"כ כשיגדל דגם בספירה בעודנו קטן מקיים מצוה דאורייתא דכיון דעל שם סופו מחייב שייך חיוב מדאורייתא גם בקטן. עכ"ל. ובזה יתורץ לכאורה שאלת כ"ק אדמו"ר שליט"א שבספירה של בן אין מצוה דאורייתא שהרי יש אכן חיוב דאורייתא. יוצא אפוא בנדו"ד שנוכל להמשיך בברכה כשמשכיח יבוא בב"י ממש או אולי י"ל שאין זה דומה לנדו"ד וצ"ע בזה.

ועוד יש לתרץ באופן אחר והוא עפ"י המבואר בציונים לתורה (להר"י ענגל) כלל י"ב ובשו"ת מהר"ש (ענגיל) והוא בהקדם הענין המובא בפוסקים (המובא להלן הוא לשון המהר"ש ענגיל), שהטעם לזה דאם שכח לילה אחת לספור, שוב אינו סופר בברכה דס"ל דחד מצוה היא, כמ"ש בשו"ת מהר"א הלוי דע"כ ס"ל ספירה דיממא הוי ספירה ולא מפסקי יממא מלילות וכמו דיש מ"ד בש"ס סוכה דבסוכה הואיל דלא מיפסק ימים מלילות חד מצוה היא ואין צריך לברך רק לילה הא', וא"כ מה דמפורש בש"ס סוכה כ"ז ע"ב דלר"א אין עושין סוכה בחוה"מ וה"ט דבעי סוכה לכל ז' ימים לפי דס"ל חד מצוה היא משום דלא מיפסק לילות מימים, אפ"ה מפורש בש"ס דקטן שהגדיל במועד גם לר"א עושה סוכה, חזינן דאדרבא מי שהי' בר חיוב קודם המועד לדידי' כל הז' ימים חד מצוה ומש"ה אינו עושה בחוה"מ דבעי שיעשה כל המצוה אבל מי שהי' קטן קודם המועד לדידי' מתחיל החיוב רק משעה שהגדיל ואם עושה אז סוכה חשיב כמקיים כל המצוה. וא"כ ה"נ גם לענין ספירה, מי שהי' בר חיוב מתחילה אז כל המ"ט יום חד מצוה היא, ואם לא ספר לילה אחת וגם יומו לא חשיב כמקיים כל המצוה, אבל למי שלא הי' בר חיוב שפיר מזמן שהגדיל מאז חל חיוב המצוה. נמצא דלא מבעי אם ספר מקודם בודאי דיכול לספור אח"כ בברכה, ואף אם לא ספר מקודם מ"מ מעכשיו חל עליו לספור, ואם יספור כסדר מזמן שהגדיל יהי' חשוב כאלו קיים כל המצוה וזה ברור בס"ד. עכ"ל. א"כ לפי דעה זו בודאי כשמשכיח יבוא נוכל לברך שאז יותחל החיוב שלנו מחדש.

אלא שלכאורה צ"ע בתירוץ זה שי"ל שאינו דומה ספירה לסוכה
דבסוכה אין חיוב במספר ימים אלא בענין א' דחג הסוכות משא"כ
בסה"ע יש לומר דלכל הדעות (בד"א) בענין **תמימות** דהיינו ז'
שבתות אלא שהמצוה היא רק מצוה א' וצ"ע.

ומביא בציונים לתורה עוד תירוץ ע"ד מש"כ כ"ק אדמו"ר
שליט"א בלקו"ש וכן הובא בשו"ת הר צבי [להרב פסח. צ. פרנק
זצ"ל] סי' ע"ו דכל זמן דפועל ספר א"כ המצוה בשלימותה (ע"ן
באריכות לציונים לתורה) וכל זמן דלא חיסר יום שלם יוכל
לברך גם לאחר שנגדל שאין כאן חסרון בגוף המצוה אלא שאדרה
קושיית כ"ק אדמו"ר שליט"א למקומה.

■ ■ ■

ש י ח ו ת

תולדות - בנים או מאורעות

הרב דוד אלטבערג
≈ תושב השכונה ≈

בקונט' משיחות ש"פ תולדות ה'תש"נ בתחילתו, מקשה, "מהו
הכרחו של רש"י לפרש **"תולדות** (יצחק)" מלשון **בנים** הרי יכול
לפרש **"תולדות** (יצחק)" מלשון **מאורעות** (כפי שמפרש בפסוק "אלה
תולדות יעקב", "אלה ישוביהם וגלגוליהם").

ולכאורה צריך ביאור, מהו הדמיון לפירוש רש"י בר"פ וישב
בפסוק "אלה תולדות יעקב", דהרי התם אין רש"י מוציא פירוש
"תולדות" מידי פשוט, בנים וצאצאים, אלא **מוסיף**, שאין כוונת
הכתוב לפרט את התולדות, אלא גם לבאר פרטי ישוביהם
וגלגוליהם של **התולדות**, ואפשר לומר שפירושו שם קאי על תיבת
"אלה" - משא"כ כאן אין רש"י יכול לפרש אלה תולדות יצחק
שהכוונה למאורעות וקורות של **יצחק**, דאז מוציא תיבת "תולדות"
מידי פשוטה.

מאמרי כ"ק אדמו"ר שליט"א

בדין חצר מקורה

הת' יצחק אייזיק ראבינאוויטש
≈ תלמיד בישיבה ≈

בקונטרס ח"י ניסן ש.ז. ריש סעיף ב' מבואר, דחצר מקורה הוא רשות היחיד גם מדברי סופרים. ובהערה 8 צויין המקור לזה מדבר התוס' עירובין צ,א ד"ה אלא (שצוין רע"א בגליון הש"ס לסוגיא דעירובין כה,א).

והנה הגם שכן מפורש בתוס' שם, מ"מ, לכאורה לא הובא הדבר להלכה בשו"ע, ולפום ריהטא נראה ששיטת התוס' היא דעת יחיד בזה, וממשמעות המאמר נראה דנקט שכן הוא להלכה, שהרי לא כתב שיש שיטה כזו, אלא שכן הוא לכו"ע.

אמנם מצאתי שהובאה שיטה זו להלכה בפרי מגדים משבצות זהב ריש סימן שנה, ואולי יש ללמוד מדבריו שזהו דבר פשוט כל כך שלא חיו הפוסקים צריכים להביאו, וז"ל:

"והוי יודע דקרפף יותר מסאתיים מקורה מותר לטלטל בו וכו' ועיין תוס' עירובין צ' א' הביאו התו"ש ...
והאריך והקשה אמאי לא הביאו הפוסקים זה, ואי"ה בסימן שמ"ו ס"ג קרפף יותר מבית סאתיים בלא קירוי הא בקירוי מותר". אך עדיין צ"ע, כי מ"ש בסמ"ו שם דקרפף היינו בלא קירוי לא ברור מי כתב זה, ובפרט שלא הביאו רבינו הזקן בשולחן. ויש לעיין בזה עוד.

■ ■ ■

ל ק ו ט י ש י ח ו ת

מערה משקין טהורין צונן למשקין טמאין חמין

הרב אברהם יצחק ברוך גערליצקי
≈ ר"מ בישיבה ≈

בלקוויש פי שמיני מביא הדין דהמערה משקין טהורין צונן לתוך משקין טמאין חמין טמא (מכשירין פ"ה מ"י), ומביא שיש בזה ג' טעמים: א') נגיעת התחתון בעליון ע"י ההבל, כפירוש הרע"ב. ב') חיבור התחתון להעליון ע"י ההבל, כפירוש הרמב"ם בפיהמ"ש. ג') החיבור ע"י ההבל הוא (לא חיבור של ההבל אלא) של הניצוק בין העליון להתחתון, כפירוש הרמב"ם בס' היד, (ה'י טומאת אוכלין רפ"ז), ובהערה 8 מביא התויו"ט דמדבריו משמע ג"כ דסב"ל שטעם הרמב"ם וטעם הרע"ב הם ב' טעמים שונים, אלא דאח"כ מביא דברי הפרמ"ג (משב"ז יו"ד סי' ק"ה סק"ו) שכתב דאין כאן מחלוקת בין הר"מ והר"ש והר"ב דע"י הניצוק ההבל עולה למעלה ע"י שיש.

ויש להעיר בענין זה ג"כ במ"ש בשו"ת מקור ברוך (מה"ר ברוך בנדט וויזל, דיהרנפורט תק"ה) סי' ד' שנשאל לו במה שנוהגין לשפוך מים רותחין מכלי ראשון כשר אל כלי טרפה שרוחצין בהם ידיהם ורגליהם, אי שרי לעשות הכי לכתחילה, ומביא בזה מה שפסק הרמ"א (יו"ד סי' ק"ה שם) דאסור לערות מכלי שיש בו שומן כשר לנר דולק שיש בו חלב או שומן איסור, וכתב או"ה הטעם (וכן הוא בט"ז שם) משום דניצוק חיבור, והשי"ך שם כתב הטעם משום דהבל עולה למעלה, וממשיך לבאר הנפק"מ בין ב' טעמים אלו דלטעם ניצוק שרי אי נפסק הקילוח מכלי שעירוי ממנה שרי, משא"כ לפי הטעם דההבל עולה גם בכה"ג אסור, ולאידך גיסא לפי הטעם דההבל עולה אינו אלא דוקא בקירוב, אבל בריחוק שאין היד סולדת בזיעה מותר, כמ"ש הרמ"א בס"י צ"ב בדין מחבת של חלב שנתנו תחת קדירה של בשר ע"י שיש, וכן מסיים בנוגע לעצם השאלה שנפשט לו דלדעת האו"ה שכתב הטעם משום ניצוק שרי בנדו"ד אף לכתחילה (דמביא רא"י דבכה"ג אין הניצוק אוסר) אבל לטעם השי"ך משום שההבל עולה עדיין אין לנו הוכחה להתיר לכתחילה, ולכן טוב להחמיר וישפוך מרחוק עד שאין הזיעה שיד סולדת בו יכול לעלות לשם ע"י שיש. הרי מוכח

ג"כ מדבריו דסב"ל דטעם הרע"ב וטעם הרמב"ם הם ב' טעמים שונים.

וראה גם בס' תורת חטאת כלל כ"ג דין ו' שהביא דין הנ"ל שברמ"א (שמקורו מהסמ"ק והמרדכי) דאסור לשפוך מכלי בשר שיש בו שומן כשר לתוך נר דלוק ובו חלב או שומן טרפה, ובמנחת יעקב שם (להחק יעקב) ס"ק י"ב כתב שיש לאסור מבי טעמים אחד מדין ניצוק חיבור, ואף דקיימ"ל ניצוק אינו חיבור [דדוקא לענין יין נסך וטומאה דתליא בנגיעה משא"כ לענין איסורים ה"ז תלוי בנתינת טעם, וניצוק אינו חיבור] היינו דוקא שלא לאסור בדיעבד אבל לכתחילה יש לחוש וליזהר, וטעם הב' משום שמעלה הבל לכלי שלמעלה, ועיי' בחק יעקב או"ח סי' תנ"א ס"ק נ"ה שציין זה וכתב ג"כ "נראה דיש ב' טעמים לאסור מדינא דש"ס לכתחילה", הרי דגם הוא נקט שהם ב' טעמים שונים, או משום שההבל עולה ונוגע, או משום דבזה הוה ניצוק חיבור.

≈ ≈ ≈

הנפק"מ אם משום ניצוק או משום נגיעה

(ב) וראה גם בס' שערי טהר (ח"ב) ע' קלז-ח, שהביא דהגר"א פירש דברי המשנה פ"ח דטהרות מ"ח "הניצוק והקטפרס ומשקה טופח אינן חיבור" דאיירי לגבי **טבול יום** וז"ל: הניצוק אינו חיבור כגון המערה מכלי אל כלי ונגע טבול יום בקילוח אינו טמא אלא אותה טפה עכ"ל וטעמו דטבול יום אינו מטמא את המשקה אלא **פוסל** את המשקה, ולכן אם הי' כאן דין **טומאה** אעפ"י דליכא חיבור הי' כל טפה וטפה מיטמא בחברתה שנוגע בה, אבל כיון דאיירי בטבול יום דאינו מטמא אלא פוסל, לכן פוסל רק אותה הטפה שנגע בלבד, ולא השאר כיון דהניצוק אינו חיבור ולא חשיב למציאות אחת. (וזהו לא כשיטת הרמב"ם וכו') שפירש דהמשנה דניצוק איירי לענין טומאה ממש עיי"ש).

וחקשה ע"ז בשערי טהר ממשנה הנ"ל דהמערה מצוין לחם טמא, ופירש הרע"ב שהתחתון החם מעלה הבל לעליון הצונן ומטמאו, וחרי לפי הגר"א גם משנה זו צריך לפרש בטבול יום, דאל"כ אמאי מחם לחם וצונן לצונן טהור הרי כל טפה נוגעת בחברתה, ועיי' דמיירי בטבול יום, וא"כ קשה למה מצוין לחם טמא ע"י זחבל שחוא כמשקה, הא הוה כמשקה טבויי שאינו מטמא?

ותירץ דטעם המשנה אינו משום נגיעת המשקה אלא משום **חיבור** (כמ"ש הרמב"ם) דכיון שההבל העולה למעלה מחמם את העליון, הרי אנו רואים איך שהתחתון פועל בהעליון, וזה עצמו פועל דהוה חיבור שהם דבר אחד (וזהו ג"כ כפי המבואר בהשיחה בביאור דברי הרמב"ם דהניצוק כאן הוה חיבור "דזה גופא שההבל של התחתון עולה למעלה גורם לכך שהקילוח והניצוק נעשה "כגוף אחד"), ועפ"י מובן למה אין ההלכה כר"ש דגם מחם לחם שכתו יפה טמא כדמובא בהשיחה דאין פעולתו ניכר בהעליון, דלכאורה אף שאין פעולתו נכרת בו אבל עכ"פ הא נגעי ההבל כיון שכתו יפה, ולפי הנ"ל מובן דכיון דאין פעולת התחתון בהעליון נכרת כ"כ אין שייך לומר דהוה חיבור, ועיי"ש עוד שהאריך בזה ומביא דבמשנה י"א גם הרע"ב מפרש שהוא מטעם חיבור עיי"ש.

ויוצא מכ"ז גם נפק"מ לפי המבואר בהשיחה, באופן שהחם שבתחתון נגע בהם טבול יום שהוא פוסל ואינו מטמא כנ"ל, ומערה מעליון צונן להתחתון חם כנ"ל, דאם ע"י ההבל העולה יש כאן **חיבור** ונעשה מציאות אחת, הנה גם מים העליונים נפסלים, אבל אם זהו מטעם **נגיעה** לא נטמאו העליון, כיון דטבול יום אינו מטמא.

≈ ≈ ≈

תירוץ לקושיית המנחת יצחק על התויו"ט

ג) ועי' בקובץ "האהל" (ניסן תשל"א ע' ח') שכתב שם הבעל "מנחת יצחק" תשובה הלכה למעשה בדין ניצוק חיבור לענין מים מדוד רותח לגבי פסח, והביא שם קושיית התויו"ט על הרע"ב: דא"כ בלא ניצוק נמי כל שמעלה חום התחתון לעליון יהא טמא, ואולי א"א בלא ניצוק עכ"ל (הובא בהערה 8), ומבאר כוונתו דמיירי באופן שבלא הניצוק לא ה"י ההבל מגיע למקום ההיתר, או לא הוה היד סולדת בו במקום שנוגע בעליון, כמבואר ברמ"א יו"ד סי' צ"ב סעי' ח' עיי"ש, ורק הניצוק גורם להעלות ההבל, וכמ"ש הרמב"ם בפ"י המשניות שם, דרק ע"י הניצוק ההבל עולה, ומאריך להוכיח מזה דאין כאן שום מחלוקת בין הרע"ב והרמב"ם, ומביא גם שכי"כ הפמ"ג בסי' ק"ה כנ"ל, ולפי"ז צ"ע בדברי התויו"ט דמשמע דסב"ל שיש מחלוקת בין הרע"ב והרמב"ם דלפי הנ"ל בפ"י דבריו הלא אין כאן מחלוקת, ועיי"ש עוד שמוכיח כן מהי"ש חולין פ"ז הל' ז' ומביא גם דמאדה"ז בסי' תנ"א סעי'

נ"ט המובא בהערה 8, [ושם כתוב תרנ"א וצ"ל תנ"א] משמע דאין כאן מחלוקת ומקשה גם על המנחת יעקב דנקט שהם ב' טעמים כנ"ל.

ולפי המבואר בהשיחה לא קשה קושייתו הנ"ל על התויו"ט, דאף דלפי הרע"ב צ"ל דהנגיעה ישנה רק ע"י הניצוק כנ"ל דלולי זה לא ה' ההבל מגיע למקום ההיתר או ל"ה היד סולדת בו במקום שנוגע בהעליון, מ"מ סו"ס אין העליון נטמא אלא משום דלפועל יש כאן נגיעה ע"י הניצוק, משא"כ מהרמב"ם משמע דאין זה משום נגיעה אלא דנעשה חיבור למציאות אחת, ולכן שפיר נקט התויו"ט דפליגי.

≈ ≈ ≈

בגדר ברכת שהחיינו במועדים

ד) בלקו"ש ימים אחרונים של פסח (סעי' ב') כתב דיש להסתפק בגדר ברכת שהחיינו על המועדים דיש לבארה בשני אופנים: א) החיוב הוא כמו ברכת שהחיינו על מצות הבאות מזמן לזמן וכיו"ב שהוא מצד החידוש שבדבר, וכן בעניינו שברכת הזמן על המועדים היא מצד החידוש בהגיע זמן מיוחד זה, ב) ברכת הזמן על המועדים היא על כללות זמן המועד, דנוסף על המצוות שחייבים בהן בכל מועד ומועד יש חיוב ברכה על עצם זמן המועד (היינו לא מצד חידושו אלא בגלל עצם היותו זמן מועד), ומביא נפק"מ שם לענין תשלומין עיי"ש.

והנה אדה"ז בסי' תע"ג סעי' ב' כתב וז"ל: ואם שכח לברך שהחיינו בקידוש ליל שני אפילו אם בירך כבר בליל ראשון חייב לברך אימתי שזכר בכל שבעת ימי החג דהיינו עד סוף יו"ט האחרון של גליות עכ"ל, והוא מהמג"א שם, וכ"כ החק יעקב והא"ר סק"ג ועוד.

אבל ע"י בנחר שלום שם (סק"א) שכתב דיש בזה מקום עיון, כיון דמעיקרא לא תקינו רבנן לברך ביו"ט שני אלא על הספק, ואילו בעלמא אין מברכין על הספק והכא דוקא תקינו כי היכי דלא לזלזלו בהו כדאיתא בפרק במה מדליקין דף כ"ג, הביאו הרמב"ם פ"ג מהלי מגילה, א"כ כל ששכח ולא בירך דתו לא שייך לזלזל מנ"ל לחייבו כל ז' כו' ומסיק ומ"מ כבר הורה זקן,

עכ"ד. אבל בסי' מור וקציעה שם להר"י עמדין חולק על זה וכתב:
 "ולא נ"ל דאע"ג דתיקנו ל"י זמן כי היכי שלא לזלולי ביה אבל
 תשלומין לא שמענו, היכא דברך בראשון (שהוא עיקר מה"י
 האידנא) תקנתא לתקנתא לא עבדינן, הכי מסתברא" עכ"ל, וכן
 פסק גם בסדורו (שער השיר קודש אות ה') עיי"ש.

ויש לבאר פלוגתתם עפ"י הנ"ל דפליגי בגדר ברכת הזמן
 במועדים, דאי נימא שזהו חיוב מעיקרא על כל המועד, במילא
 כשתיקנו לברך זמן ביו"ט שני, הנה חיוב זה הוא ג"כ חיוב על
 כל המועד, ובמילא אם שכח ולא בירך צריך לברך אח"כ, כיון
 שהחיוב עצמו עדיין קיים, וזהו שיטת המג"א ואדה"י (ולשיטתו
 קאי כמבואר בהשיחה) דלכן מברך כל המועד, אבל אי נימא דעצם
 החיוב חל רק בתחילת המועד, ושאר המועד הוא בגדר תשלומין,
 בזה יש לומר דביו"ט שני תיקנו רק עצם החיוב, אבל לא שיש בו
 גם תשלומין, וכנ"ל במור וקציעה דתשלומין לא תיקנו, וראה
 בשו"ת בצל החכמה ח"ב סי' ס"ח אות ז' שהוכיח דגם לשיטת המור
 וקציעה אם נזכר ביום שני עצמו צריך לברך, דיום שני עצמו
 אינו מצד תשלומין עיי"ש, וזה מתאים לפי הנ"ל דסב"ל דעיקר
 החיוב הוא על כל היום, ולכן חייב לברך אז.

א ג ר ו ת ק ו ד ש

להשפיע ולהאיר את הסביבה

הת' שמואל נעמירובסקי
 ≈ תות"ל 770 ≈

באגרות קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א חלק ז' בריש עמ' קצח
 מובא: "... וכבר ידוע מכתב כ"ק מו"ח אדמו"ר בו כותב ע"ד
 מענה כ"ק אדמו"ר (מוהר"ש) נ"ע, לאחד מחסידיו שגם מחוץ
 לתחום המושב, ובמילא בלא סביבה חסידותית, אשר עליו לדעת
 שלא בשביל פרנסתו הגשמי הגלה לפינה רחוקה כ"א למחי' שלחו
 ה' להאיר את הסביבה באור דקדושה..."

ולציין שהמכתב הנ"ל נדפס גם באגרות קודש שלו חלק ז' אגרת א'תתפג, עמ' כ"ף ואילך. וראה בהנסמן שם. וראה גם שם חלק י"א אגרת ד'קץ, עמ' שכח-שלא.

וראה עדי"ז המובא באגרות קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א חלק ה עמ' קא: "וידוע מכ"ק מו"ח אדמו"ר, מה שהאריך בתיאור מצב אחד מהחסידים של כ"ק אדמו"ר מוהר"ש, שנדחה לפינה רחוקה, וכשהתאונן ע"ז לפני אדמו"ר והסביר לו שא"א לפעול בשם על הזולת, ענה לו כ"ק אדמו"ר מוהר"ש, שבשביל פרנסתו הגשמית יכול ה'י השי"ת להמציא לו פרנסתו במקום מושב יהודים חרדים וכו' וזאת אומרת, שזה שנדחה לעיירה שנמצא הוא בשם גלמוד הוא בשביל להשפיע על הסביבה עד אשר לאט לאט תעשה כדבעי למהו"י. וש"נ.

וראה עדי"ז המובא שם חלק ט' עמ' רצד: "בטח הרי ידוע לו ממכתב כ"ק מו"ח אדמו"ר סיפור איך שזקנו אדמו"ר מוהר"ש כתב לאחד שנדד למקום שבו גרו יהודים שלא היו קרובים כ"כ לתומ"צ, אשר פשוט ובהחלט שפרנסתו הגשמית ה'י יכול הקב"ה להמציא לו במקומו לפניס מקום תורה ויר"ש, וע"כ צ"ל שהביאו השי"ת לפה פינה נדחת בשביל פרנסה רוחנית היינו להשפיע במקומו". וש"נ.

וראה גם עדי"ז שם חלק י"ז עמ' יא: "און ווי באוואוסט דער בריף פון מיין שווער כ"ק אדמו"ר אין דעם אין נאמען פון זיין זיידען כ"ק אדמו"ר מוהר"ש - זצוקללה"ה נבגי"מ זי"ע, אז פרנסה גשמית קען השי"ת געבען אין יעדער ארט וכו' וש"נ.

וראה ב"היום יוס" ל אדר א, ר"ח: "א חסיד מאכט א סביבה". וב"היום יוס" כט טבת" און פועלי דיממא און. יום הוא אור, עבודתנו היא עבודת האור, מאכען ליכטיג די וועלט באור תורה".

וראה גם ב"היום יוס" ה תמוז: "רבינו הזקן שאל את אחד ... למצבו. ויתאונן החסיד ... וכו'. ויענהו רבינו: ד"ך דארף מען - אז דו זאלסט מאכען ליכטיג דיין סביבה מיט תורה ועבודה שבלב. פרנסה און וואס דו דארפט - דאס דארף דער אויבערשטער ב"ה דיר געבען. טו וואס דו דארפט, וועט השי"ת וואן וואס ער דארף".

וכן רואים שאם עושים מצליחים וכו' ב"היום יום" ד תמוז:
 "חסיד אחד או תלמיד אחד כאשר נותן לבו ודעתו ונפשו על
 התורה וחיוזקה, פועל ישועות בעיר גדולה בכל עניני העיר,
 והוא בדרך מלמעלה מדרך הטבע בזכות אבות העולם".

וראה גם ב"היום יום" ג אלול: "המאמין בהשגחה פרטית יודע
 כי מה' מצעדי גבר כונו, אשר נשמה זו צריכה לברר ולתקן
 איזה בירור ותיקון במקום פלוני". ובכ"מ.

≈ ≈ ≈

אודות שריפת הביאורים

באגרות קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א חלק י"א עמ' צב מובא:
 "... במ"ש ע"ד הסיפור מענין שע"ה פרקים בהסוגיא דרצון
 ותענוג מי מכריא את מי, שכתב כ"ק מו"ח אדמו"ר לעצמו בהיותו
 צעיר, ואח"כ שרפס ואח"כ התחרט על זה עכ"ל, והוא מסיפור א'
 מזקני אני"ש הרה"ח מיכאל דווארקין ע"כ...". עיי"ש בהמשך
 האגרת.

בענין זה כדאי להביא קטע ממכתב אל ר' מיכאל דווארקין
 הנ"ל הנדפס באגרות קודש כ"ק אדמו"ר מוהר"י נ"ע חלק יו"ד,
 אגרת ג'יט, עמ' קט-יו"ד, וז"ל:

"... חסידות בכלל און הסברי חסידות בפרט אן עבודה
 בפועל, האט א ריח רע, וואס א חסידות'ער מחונך דערפילט דאס
 און איז זיך מתרחק כדין ריח רע ומקום עיפוש בעת התפלה
 ולימוד התורה.

"... אשר בשמעתי זאת מהוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק, נשאתי קל
 וחומר בעצמי ובדקתי את כתבי ורשימותי בעניני ביאור
 והסברים בכמה ענינים כוללים בדא"ח, כמו רצון ועונג, אור
 ישר ואור חוזר אמונה והרגש, הרגש המוח והרגש הלב ועוד, ספר
 שלם אשר מבין כולם היו יותר על שלוש מאות ושבעים דפים
 כתובים משני עבריהם, ובדקתים הדק היטב, את ההנחות ורשימות
 אשר כתבתי ורשמתי מה שהואיל הוד כ"ק אאמו"ר להגיד לי,
 העמדתי לבדנה לסדרם כראוי, ואת אשר בארתי והסברתי

הענינים, שרפתים מבלי להשאיר מאומה...". (החדגשות הם של המעתיק).

≈ ≈ ≈

ס'איז ניטא קיין פארפאלען

שם, בעמ' קב מכתב מפסח שני מובא: "... וכידוע פתגם מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבגי"מ זי"ע, שהלימוד מפסח שני הוא שתמיד יש לתקן, ואפילו את זה שהי' טמא או בדרך רחוקה, ואפילו - לכם שעשה זה מרצונו". וש"נ.

פתגם הנ"ל מובא ב"היום יום..." יד אייר, פסח שני. ובכ"מ. ומקורה משיחת פסח שני ה'תשי"א ונדפס בספר השיחות ה'תשי"א מ' 115.

≈ ≈ ≈

לכתחילה אריבער

שם, בעמ' קג מובא: "... וכבר ידועה הוראת נשיאינו ... די וועלט זאגט אז מען קען ניט ארונטער דארפמען אריבער, און איך זאג אז מען דארף לכתחילה אריבער". וש"נ.

ולחלן מועתק מכמה מקומות באג"ק כ"ק אדמו"ר שליט"א שהובא בשינוי לשון קצת, ח"ד, בע' שנח מובא: "די וועלט זעגט אז מי קען ניט ארונטער דארפמען אריבער. און איך האלט אז מי דארף לכתחילה אריבער".

שם, בע' שפח מובא: "די וועלט זאגט, אז ווען מען ניט ארונטער דארף מען אריבער, און איך זאג, אז מ'דארף לכתחילה אריבער".

שם, בע' שצו מובא כמו בחלק י"א. ועד"ז מובא שם בעמ' תעח.

חלק שמיני, ע' פה בתחילתו מובא: "די וועלט זאגט אז מען קען ניט ארונטער גייט מען אריבער און איך זאג אז מען דארף לכתחילה גיין אריבער".

ולא באתי אלא להעיר.

■ ■ ■

ר מ ב "ס

לא תחרוש בשור וחמור - דוקא

הרב ברוך אבערלאנדער
≈ שליח כ"ק אדמו"ר שליט"א ≈
בודאפעסט

הרמב"ם (בה' כלאים פ"ט ה"ז) פוסק: "כל העושה מלאכה בשני מיני בהמה . . . והיה אחד מהם מין טהורה והשני מין טמאה הרי זה לוקה . . . וכו'", זאת אומרת, שהאיסור מן התורה הוא רק כאשר "אחד מהם מין טהורה והשני מין טמאה".

ומחפשים מהו המקור לדברי הרמב"ם בענין זה. ובמקורות וציונים (ברמב"ם פרנקל) מציין שמשמע כן בתקו"ז תקון יד "שור איהו מסיטרא דדכיו וחמור מסיטרא דמסאבו דא איהו כלאים", הרי שמדגיש כיון שזה טהורה וזו טמאה. וראה בסי' מראה מקומות.

ולחוסין משיחות קודש תשמ"א ח"ד ע' 623, שם מביא כ"ק אדמו"ר שליט"א דברי המדרש תנחומא (פי' וישלח ז') שכשבא חמור לבקש דינה מיעקב אמר לו "אני יודע שאברחם זקנה נשיא היה, ואני נשיא הארץ. אמר לו, לא נשיא נקרא אלא שור, שנאמר ואל הבקר רץ אברחם, ורב תבואות בכח שור. ואתה חמור, וא"א לחרוש בשור ובחמור דכתיב לא תחרוש בשור ובחמור יחדיו". וביאור זה מתאים לשיטת הרמב"ם שהאיסור דחרישה הוא רק בבהמה טהורה וטמאה, שור דקדושה וחמור דקליפה. "ואפשר לומר שזהו המקור לדברי הרמב"ם".

נ ג ל ה

המהרהר בדברי תורה א"צ לברך

הרב בן ציון ריבקיין
 ≈ ס.לואיס, מיזורי ≈

א. פסק המחבר באו"ח סי' מ"ז ס"ד: המהרהר בדברי תורה אין צריך לברך. ע"כ. ובביאור הגר"א שם "אבל כל זה צריך עיון דכאן מברך על המצוה וכי ליכא מצוה בהרהור וחלא נאמר והגית בו וכו', ר"ל בלב כמ"ש והגיון לב"י. ע"כ.

ומו"ר הגאון ר' ישראל זאב שליט"א גוסטמן בשיעור "כל זינווי נדרים כנדרים" אות ט"ו כתב ליישב ד' המחבר וז"ל 'ובדעת המחבר צריך לומר דודאי ישנה מצוה גם בהרהור אלא דלא זיקנו ברכה אלא על מצוה שנעשית על ידי פעולה, לא בהרהור שאין זה פעולה". ע"כ.

והעירני חכם א' דלפי ד' מו"ר שליט"א יש לדחות ראיות חרות יאיר בענין "כתיבה כדיבור" דהנה החות יאיר בתשובותיו סי' קצ"ד (הובא בשו"ת רעק"א סי' כ"ט) דן בשכתב והריני נשבע לשלם וכו'. אם זה נחשב כדיבור דהא בשבועה בעי דיבור כדאי בשבועות (כו:) אמר שמואל גמר בלבו צריך שיוציא בשפתיו שנא' לבטא בשפתים. ושם הביא החות יאיר רא"י מהא דק"ל גבי כותב דברי תורה שצריך לברך דכתיבת המלות הוי כדברים וכו'. ע"ש. וכוונת החות יאיר דהנה ק"ל דמהרהר בד"ת א"צ לברך ועכ"ז פסק המחבר (בשם האבודרהם) שהכותב בד"ת צריך לברך ועל כרחך משום דכתיבה כדיבור.

אמנם, לפי ד' מו"ר שליט"א (לגבי מהרהר בד"ת) דבאמת גם המחבר מודה להגר"א שישנה מצוה בהרהור בד"ת אלא דס"ל דלא תיקנו ברכה אלא על מצוה שנעשית על ידי פעולה, שפיר יש לדחות ראיות החות יאיר דלעולם י"ל דבעלמא לגבי שבועה וספירת העומר וכיו"ב כתיבה לאו כדיבור אלא דלגבי ברכת התורה מברך עליו שהרי ישנה פעולה וא"כ שפיר יכול לברך עליו

בפועל), [והביאור בזה **דהמציאות והחפצא** דנסיעה יותר מפרסה הוי בגדר מקום סכנה ע"פ תורה ותבן (וע"ע בגליון דהערות וביאורים דש"פ שמות ש.ז. בענין הסכנה דשכיח הזיקא)] או י"ל מכיון שע"פ רוב הוי מקום סכנה לכן לא חילקו בזה בין או הוי מקום סכנה אי לאו, ונ"מ דלאופן הראשון י"ל דמ"מ הרי בהנסיעה ד"ארו עם ענני שמיא" גם ע"פ תורה לא הוי מקום סכנה, משא"כ אם לא פלוג, דאז גם בנסיעה זו יהי חיוב אמירת תפילת הדרך.

והנה לכ' אפ"ל סברא אחרת בזה דהנה ביסוד החיוב דתפלת הדרך ע"י (ברכות כט:) "כשאתה יוצא לדרך, המלך בקונך וצא וא"ר חסדא זו תפלת הדרך" דעפ"ז מסתבר לומר דבהנסיעה ד"ארו עם ענני שמיא, מכיון שיושב ה"א את שבותך" מה שייך **להמלך** בו, כשהוא בעצמו לוקח אותך?

אולם ע"י במחצית השקל לשו"ע שם שכי' בשם השל"ה דבאמת לא שייך לשון המלכה והכוונה רק לראות אם שגורה תפילתו בפיו ואם לאו לא יסע כ"י ע"ש.

ב) והנה עפ"ז יל"ע ג"כ לאחר הנסיעה ד"ארו עם ענני שמיא" כשנגיע לאה"ק האם יהי חיוב ברכת הגומל, ועד"ז האם נתחייב בקרבן תודה? והנה לכ' תלוי זה (בכללות) בסברות הנ"ל, אבל יש להוסיף עוד בזה, דהנה ע"י במכתב כ"ק אדמו"ר שליט"א שבלקו"ש חייב ע"י 152 שכותב שאפילו לדיעה הראשונה (שהארבעה שצריכים להודות הוא בדוקא ולא גם במעין ד' אלו) אורון הנוסע מעבר לים ה"ה ג"כ בסוג יורדי הים דמאי נפק"מ וכ"י ע"ש. והנה לפי דעה זו לכ' יותר מסתבר דאינו תלוי בסכנה כ"א בהמציאות ד"ורדי הים (וכן בשאר הג'י), ועפ"ז יל"ע בנידו"ד אם הוי עכ"פ בגדר מציאות ד"ורדי הים דסוכ"ס בפועל עובר הים, אוי"ל דכיון דהוי באופן דקפיצת הדרך אין כאן גם מציאות ד"ורדי הים.

אלא דיש להוסיף בזה בפשטות דבנוגע לברכת הגומל וקרבת תודה, הנה מסתבר שנהי' בכלל הארבעה צריכים להודות מצד הדין דיוצא מבית האסורים, בגלל עצם היציאה מגלות וכפשוט (ולהעיר מהשאלה שבר"ד כ"ק אדמו"ר שליט"א עם הרבנים הראשיים בפעם האחרונה ובכמה שיחות, באם יהי אז חיוב ברכת שהחיינו,

יכול לחזור בו), אמאי לא נשתחרר והא "אין זכי" ושליחות לחצאין?"

וליישב זה נראה לייסד בזה דבר חדש, ובהקדים, דהנה בשמעתין בעינן למפשט מדרבנן דהתופס לבע"ח קנה, וכי הר"ן לבאר, דמכיון שכשהאדון אמר תן שטר שחרור לעבדי יכול השליח לעשות עצמו שליח קבלה, והוי כאילו העבד שלחו לכך, שמעינן מינה דכל אדם מדעתו יכול לעשות שליח לחבירו שיעמוד במקומו, והתופס לבע"ח קנה, עיי"ש בר"ן. ולפי"ז מסקינן דשאני הכא ד"בעל עשאו שליח לזכות בו" (לי רש"י ד"ה כאומר זכו), והיינו דבאמת מעצמו אינו יכול להעשות במקום חבירו, רק דהכא כיון שהאדון הוא בעל הממון, והוא שלחו (כיון שאמר תנו וכאומר זכו), להכי יכול לזכות לחבירו. ועכ"פ חזינן דטעם שנעשה שליח קבלה הוא מפני שהאדון חשיב בעל הממון, ובאמת ידוע דדין זכי הוא רק כשנעשה שלוחו של בעל הממון (עי' במחני"א סל"ג שהביא שיטת הראשונים בזה, ובנתיבות סק"ה שהביא זה להלכה, עיי"ש).

אך הנה אמרינן בירושלמי מע"ש פ"ד הי"ד דבעי ר' עזרה קומי ר' מנא האם דין הולך כזכי (שבגיטין) שייך נמי לענין מתנה, דאם אמר נותן המתנה הולך לו אינו יכול לחזור בו! ואמרינן דא"ל "תמן התורה זיכתה אותה בגיטה והיא עושה שליח לקבל דבר שהוא שלה, אית לך למימר במתנה אדם עושה שליח לקבל דבר שאינו שלו". היינו דשאני גט דהתורה זיכתה לה את הגט לענין שיכולה לעשות שליח לקבל את גיטה, משא"כ במתנה לא הוי שלו כלל (עיי"ש בירושלמי ובמפרשים). נמצא מבואר, דטעם שיכולה היא לעשות שליח קבלה הוא מחמת שהיא נחשבת לבעלת הממון.

ומעתה צ"ע איך נתווך ב' הענינים, דמחד אמרינן בירושלמי דלענין שליח קבלה האשה חשובה בעלים, ולאידך בסוגיין אמרינן דהבעל חשיב בעלים גם לענין שליח קבלה, ואיך ישכנו ב' הענים בכפיפה אחת?

והנראה לחדש בזה, דעצם ענין הגירושין מורכב מב' פרטים, שהבעל יגרש ושהאשה תתגרש, ובאמת שניהם חשובים בעלים, הבעל הוי בעלים לענין זה שהוא מגרש, והאשה הוי בעלים לענין זה שהיא מתגרשת. וזה יסוד שיטת הרי"ף, דכשאמר הבעל תן, והוי כאומר זכה, חשיב השליח כשלוחו של בעל הממון רק לענין זה

שהבעל מגרש, אבל אינו נחשב לשלוחו של בעל הממון לענין זה שהיא מתגרשת, ובאמת באופן זה הוי ה"זכ"י ושליחות לחצאין". וזה טעם מה שהוא אינו יכול לחזור בו, והיא עדיין לא נתגרשה, דבגוונא זה נחשב שהבעל גירש אך היא לא נתגרשה, ואי"ז רק שאינו יכול לחזור בו כ"א דבאמת נחשב שמצידו ה' מעשה גירושין שלם (ואפשר שלדברינו הבעל יוכל להנשא שנית אע"ג שהיא לא נתגרשה ממנו), רק שהחסרון שאין השליח נעשה שלוחה, דאין הוא שליח של בעל הממון, ולהכי מצדה חשובה כאינה מגורשת (ולהעיר שלדברינו גט אשה ושטר דעבד שווים, ודלא כמ"ש כמה מהאחרונים לחלק ביניהם).

ומעתה א"ש עוד, דחנה הקשה חר"ן מהך דמספקינן ביבמות ק"ח ע"ב המזכה גט לאשתו במקום יבם מהו, וע"כ דמגורשת מיד כשיבא הגט ליד השליח, דאל"כ מה מהניא לה זכות זה? אך לדברינו שאי"ז רק שאינו יכול לחזור בו כ"א דחשיב שהוא גירש, אפשר דבכ"ג לא תזדקק ליבום, דכל מה שנזקקת ליבום הוא רק מפני שהיבם הוא אח בעלה, אבל הכא שמצד הבעל אינה חשובה כאשתו, לא יזיק הבעל את אחיו ליבם אשה שאינה חשובה אשתו, ולהכי מספקינן במקום יבם מהו, וא"ש. ודו"ק.

■ ■ ■

ש ו נ ו ת

ענין הנסים

הרב שמחה כ"ץ
≈ אה"ק ≈

ידוע המובא בדא"ח כמה ראיות להוכחת העובדא שהעולם הוא מציאות. ולכאורה י"ל דישנה ראי' נוספת לכך, והיא מזה שצריך ע"פ תורה לברך על נסים שנעשו להאדם. ואם לא ה' העולם מציאות אמיתית, כ"א אחיזת עינים, א"כ לא ה' כאן מלכתחילה כל נס, כיון שענין הנס הוא חידוש על הטבע, וחורג ממצאות העולם. וא"כ הוא דוקא כשישנה מציאות אמיתית. עפ"י יש לבאר גם (בפנה"ע) זה ש"אומר הלל בכל יום ה"ז מגדף", כי מכיון שהנהגת הטבע היא אצלו מלכתחילה ענין של נס, וכידוע שענין

הטבע הוא "נסים מתמידים ותכופים" - עלול הוא שלא להכיר בנסים היוצאים מגדר הטבע כיון שמעיקרם אין העולם מציאות אצלו.

ובזה יש לחסביר מה שמפליאים ענינים של נסים, אף שלפעמים, אף לאחר הנס אין המצב בשלימות, ולא זו בלבד אלא שנראה (בחיצוניות) שקורים גם דברים בלתי רצויים ח"ו, אלא שבתוכם קרה ענין של נס. וכהשאלה שהיתה גם בזמן האחרון.

והחסברה בזה ע"פ הנ"ל: כיון שהעולם הוא מציאות אמיתית, ועד"ז י"ל בנוגע לענין הגלות שאי"ז רק דמיון דעלמא כ"א **שהסדר** עתה הוא באופן של גלות ומדידה והגבלה עד להעלם והסתר.

ולכן כשקורה דבר שאינו ע"פ סדר הרגיל דמציאות העולם והגלות, הרי אף שהי יכול להיות הרבה יותר טוב, מ"מ בזה גופא שנעשה קצת טוב (או הרבה טוב) שלא ע"ד הרגיל - ה"ז נס וצריך להודות על כך להקב"ה וכו'.

וזה מסביר גם מה שמסופרים כמה ענינים של נסים שקרו ליחידים בזמנים שהיו קשים ביותר ר"ל לכלל ישראל. ולכאורה כיצד אפשר להתייחס לנס שקרה לאדם פרטי בזמן **שבשעת מעשה** קורים ענינים של ירידה וגלות קשה ר"ל לכלל ישראל (או בכלל לזולת). ועפ"הנ"ל מובן שאין לבטל נס שקרה **בחסדו של הקב"ה**, ולומר שאינו נס כיון שז"ע ההנהגה עם הזולת היא ח"ו שלא בחסדים הגלויים - כיון **שזה גופא הוא ענין הנס**, שאף במצב של גלות והנהגה באופן של הסתר פנים - נעשה ענין של נס.

ולפי זה גם מובן (וי"ל) שתפלת ותקות האדם צריכה להיות, שמלכתחילה לא יהי זקוק להגיע לנסים, אלא שכבר **בדרך הטבע** יהיו לו טוב הנראה והנגלה "על נסיד **שבכל יום** עמנו" וכפי שהתבטא כ"ק אדמו"ר שליט"א (לפני כמה שבועות) במענה לאשה שאמרה שראתה נסים וכו' - שיה"ר שלא תצטרך להגיע לנסים (אנקומען צו נסים). ומה שמבקשים שיהי אראנו נפלאות ה"ז בעיקר שתהי הגאולה. ועד"ז גאולה בזה"ג - שהטבע עצמו יהי בתכלית השלימות כנ"ל. נובנוסף לזה שלימות למעלה משלימות ע"י נפלאות אפילו לאחר הגאולה אך אין ענינם לשלול הגבלה

אלא הוספה בשלימות (ראה בארוכה עד"ז הדרן על הרמב"ם דשנה זו).

תיקון הגהה על אור התורה

הת' מאיר הלוי קירש
≈ תות"ל מאנטרעאל ≈

באור התורה [שמות חלק ה' פ' תרומה] בהתחלת ד"ה "ועשית מנורת זהב טהור כו" כותב מה שמובא בעקידה איך שהמנורה מרמז לתורה כי: במנורה היו ז' נרות וכן בפסוק ראשון של ספר בראשית יש ז' תיבות במנורה היו י"א כפתורים וכן בפסוק ראשון של ספר שמות יש י"א תיבות במנורה היו ט' פרחים וכן בפסוק ראשון של ספר ויקרא יש ט' תיבות גובה המנורה ה' י"ז טפחים ומשהו וכן בפסוק של ספר במדבר יש י"ז תיבות במנורה היו כ"ב גביעים וכן בפסוק ראשון של ספר דברים יש כ"ב תיבות עכ"ד.

ובשולי הגליון כתוב (בנוגע לגובה המנורה) וז"ל: "לכאורה צ"ל יח. בפסוק יש י"ח תיבות וגובה של המנורה ה' י"ח טפחים כמבואר במנחות כח: וראה בפ' דעת זקנים מבעה"ת שהביאו ראי' מפסוק אחר" עכ"ל [וגם להלן בדף א' תצא מציין להערה הני"ל].

אבל לכאורה י"ל כי בפסוק ראשון של ספר במדבר יש י"ז תיבות ואשר לקושייתו שגובה המנורה ה' י"ח טפחים על זה מצאתי תירוץ בספר וויכוחא רבה (בסופו) שמביא מדרש פליאה וז"ל: "אל מול פני המנורה הה"ד פתח דבריק יאיר דידוע שבמנורה היו ז' קנים וט' פרחים וי"א כפתורים וכ"ב גביעים, ובגבהה של מנורה איכא פלוגתא חד אמר י"ז טפחים וחד אמר י"ח טפחים וז"פ המדרש, פתח דבריק יאיר היינו הפתיחות של תוה"ק מרמזים על מעשה המנורה כי בפסוק ראשון של ספר בראשית יש ז' תיבות רמז לז' קנים ובפסוק ראשון של ספר שמות יש י"א תיבות רמז לי"א כפתורים ובפסוק ראשון של ספר ויקרא יש ט' תיבות רמז לט' פרחים ובפסוק ראשון של ספר דברים יש כ"ב תיבות רמז לכ"ב גביעים ובפסוק ראשון של ספר במדבר יש י"ז תיבות רמז לי"ז טפחים גבהה של מנורה וזה אתיא כמ"ד י"ז טפחים הוי

מנרתא כמנין טוב ויהי טוב לנו ולכל ישראל" עכ"ל ממילא מובן **שלא** צריכים להגיה כנ"ל.

הזרוע והביצה

הרב משה לברטוב
 ≈ תושב השכונה ≈

בהגדה לקו"ט ומנהגים בפסקא הזרוע כו' הביצה וז"ל כי צ"ל שני תבשילין אחד זכר לפסח ואחד זכר לחגיגה (פסחים קי"ד ב) ואמרין בירושלמי שמנהג לקחת זרוע וביצה (ביעא בלשון ארמי) כלומר **בעא** רחמנא למיפרק יתנא **בדרעא** מרממא (כל בו הובא בב"י, ואבודרהם).

יש שכתבו דלוקחים ביצה משום שעושים זכר לאבילות דחורבן ביהמ"ק, וצע"ק דמוכח במשנה ובירושלמי דגם בזמן ביהמ"ק היו לוקחים שני תבשילים ואז לא עשו זכר לאבילות, וא"כ נצטרך לומר אשר מאות שנים לקחו מין אחר לזכר החגיגה ואחר החורבן שינו מנהג זה. ע"כ.

והנה מה שכותב בגמ' פסחים שהתבשילין הם (רק) זכר לפסח כו' הגם שבמשנה - כנ"ל - מדובר בזמן הבית, זהו מבי טעמים או שמדובר בגבולין או בגולה אחר החורבן. אך אם המשנה מדברת בזמן הבית מנ"ל להגמרא שאינו מדובר בירושלים ובפסח וחגיגה ממש הוא מהלי במשנה הביאו לפניו **שני תבשילין**, ולא - **פסח וחגיגה**.

אך מה שצריך לי עיון הוא שכותב בהגדה **יש שכתבו** (שלוקחים ביצה משום אבילות) הכל בו, שמביא ממנו בעצמו כותב כן. שלוקחים ביצה זכר לאבילות.

בהחוספות מביא וז"ל גם כשחל ע"פ בשבת לוקחים הביצה זכר לחגיגה (ודלא כמ"ש באבודרהם) כו' עיי"ש.

והנה באבודרהם אחר שכותב שלא היו מביאין התבשיל השני במוצש"ק שהחגיגה לא היתה דוחה שבת, כותב שצולין הזרוע על

ו' בזכות השתחוי'

הגליות אינן מתכנסות אלא בזכות השתחוי', שנאמר והי' ביום ההוא יתקע בשופר גדול והשתחוו לה' בהר הקודש בירושלים (ב"ר נ"ו ב').

ז' בזכות לעלות נר תמיד

אמר ר' חנין בזכות להעלות נר תמיד אתם זוכים להקביל פני נרו של מלך המשיח, מה טעם שם אצמיח קרן לדוד ואומר שמחתי באומרים לי בית ה' נלך. (ויק"ר סוף פרשה ל"א).

ח' בזכות יעקב ויוסף יגאלו

איתא בתנחומא סוף פי' נשא אמר לו הקב"ה ליוסף יוסף אע"פ שפרעתי לך מקצת שכר, הקרן קיימת לך לעוה"ב כדי שיגאלו ישראל גאולת עולמים, בזכות יעקב ובזכותך הם נגאלין שנא' גאלת בזרוע עמך בני יעקב ויוסף סלה.

ט' יראת ה' והבטחה

ובמדרש שוחר טוב הובא בילקוט ישע"י סימן נ' ע"פ מי בכס ירא ה' כו' יבטח בשם ה' שבזכות יראת ה' והבטחה נזכה לגאולה העתידה. (נפש חיים מערכת ג' ט').

י' שמחה ונגון ועבודה מאהבה

זוה"ק ח"ג דף ח': זמינין ישראל לנפקא מן גלותא וכו' בשמחה.

ובתקו"ז ת' כ"א דף נ"א מובא ישראל סלקין מגו גלותא בנגווא.

ועיין אור החיים הק' פי' שפטים י"ט ח' שגאולה העתידה תלוי' בעבודת ה' מאהבה דוקא.

בביאוח"ז שלו כרך ב. והגהות נוספות. ולנוסחאות נוספות. עייש ובעי תקכט].

[בדף ג' טור ב שו"ה דהיינו נדפס: האונג. וצ"ל: העונג].

≈ ≈ ≈

פ' נח

ד, א ר"ח פתח ועמך כולם צדיקים מ(ש"פ נח?) תקס"ט. נדפס ג"כ בסה"מ תקס"ח ע' תסו.

[מאמר אחר על זהר זה נאמר בשבת פ' נח תקס"ז נדפס בסה"מ על מאמרז"ל ע' קעא ואילך בבי' נוסחאות. ושם (ע' תקכט) נסמן].

ז, א פתח ואמר ויבן מזבח מ(ש"פ נח ?) שנת תקס"ד (סה"מ תקס"ג ע' תתעט הע' 2. וש"נ לכ"י). הגהות הצ"צ נדפסו בביאוח"ז שלו כרך ב ע' תרלא.

~~~~~

שנת נשואיו של כ"ק אדמו"ר הצ"צ

הת' שמואל קראוס
≈ תות"ל — 770 ≈

בגליון שעבר (תקע"ט) ציינתי לשתי הנוסחאות בדבר שנת הולדתו של כ"ק אדמו"ר המהרי"ש נ"ע, תקצ"ד או תקצ"ג, שלמרות שכראשון (תקצ"ד) נכתב ונפסק ברוב המקומות וכשני (תקצ"ג) מפורש רק במקום אחד — בלוח 'היום יום' לבי אייר — אין לתלות זאת בטעות הדפוס גרידא (שהאותיות גימ"ל ודלי"ת קרובות להתחלף זו בזו בסידור לדפוס אחר שהן סמוכות האחת לשני' במקלדת הסדר), שכן מצאנו כנוסחא זו (תקצ"ג) גם באופנים שונים: במסופר בשיחה משנת תרצ"ג על מלאות מאה שנה ללידתו, או בנרשם על הבר-מצוה שלו שהיתה בשנת תר"ו.

הפעם אתייחס לדוגמא דומה בה האותיות גימ"ל ודלי"ת יצרו שתי נוסחאות, אלא שבמקרה זה נראה לעי"ד שהדבר אכן נובע מטעות של המדפיס (ומהסיבה הנ"ל).

בישלת היחס" שבהקדמת 'היום יום' נדפס בערך אדמו"ר היצמח-צדק: "תקס"ג — חתונות". גם ב"ראשי-פרקים" מתולדותיו שנדפסו לראשונה בסוף שו"ת צ"צ או"ח (ולאח"כ בסוף 'דרך מצוותיך' ובכ"מ) נדפס: "בשנת תקס"ג — נשואיו עם בת דודו (אדמו"ר האמצעי) — הרבנית חי' מושקא".

והנה, במפתח המאמרים הנדפס בסוף ספר מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ד, ע"י שמג הערה 2, מציין המו"ל כי בראש המאמר "לסוסתי ברכבי פרעה" הנמצא בגוף-כתב-יד-קודש אדמו"ר האמצעי בספר כתי"י 1194 (מהספרים שהגיעו רק בשנת תשל"ח) מפורש: "חתונת ר' מענדיל, משנת...". [ההמשך, כפי שציין המו"ל, קרוע מן הגליון].

עוד מצויין שם כי המאמר הנ"ל נמצא אף בכתי"י נוספים (אמנם של מעתיקים) ואשר כותרותיו הן: "תורה של אדמו"ר שיחי' שדרש בעת החתונה של נכדו שי' שנת ה'תקס"ד לפ"ק לאדיו"; "על חתונת נכדו הוא אדמו"ר שי' תקס"ד"; "על חתונת נכדו האדמו"ר מ"מ ני"ע זיע"א תקס"ד לפ"ק".

במקרה זה, אף אם לא נרצה לסמוך רק על דברי המעתיקים, הרי שעצם העובדה שהמאמר הנ"ל — שמפורש עליו בגוכי"ק אדמו"ר האמצעי שנאמר על חתונת הצ"צ — לא מופיע באף אחד מספרי כתי"י של מאמרי שנת תקס"ג, אומרת דרשני.

[מובן שדחוק מאד לומר שב"חתונת ר' מענדיל" מתכוון אדמהאמ"צ לא לחתנו הצ"צ, שכן: א) לא ידוע לנו ממשפחת בית הרב באותה תקופה אישיות נוספת שתקרא בשם זה. ב) בדברי המעתיקים, דלעיל, מפורש שהכוונה לצ"צ].

מצטרפת לכל הנ"ל גם הידיעה הכללית כי בבית הרב נהגו בימים ההם להנשא בגיל י"ד שנה, וכבר נפסק כי אדמו"ר הצ"צ נולד בער"ה של שנת תק"נ, כך שבשנת תקס"ג הי' רק בן י"ג (ראה מ"ש בקובץ זה בגליון תקיב ע' 30. אגב, לפי חשבון זה של י"ד שנה ולאור מציאת שתי נוסחאות בשנת הולדת כ"ק אדמו"ר

המהר"ש, תקצ"ד או תקצ"ג — יתכן ואפשר יהי אף לתלות את שתי הנוסחאות שנמצאו בשנת נישואיו בזו"ר, תר"ז או תר"ח, ראה הנסמן בקובץ זה גליון תקמא ע' 34).

המורס מכל הנ"ל, לענ"ד, שאת התאריך תקס"ג הנמצא בנוגע לשנת נישואיו של אדמו"ר היצמח-צדק, יש לראות — כל זמן שלא תגיע לידינו ראיה אחרת (כפרסום גוכ"י"ק כ"ק אדמו"ר שליט"א שערך את הר"פ מתולדות הצ"צ) — כטעות דפוס, שמפאת שכיחותה — ויעידו על כך העוסקים במלאכת הסדר — אפשרי מאד שקרתה בי פעמים (ב"ששלשת היחס" ובי"ראשי פרקים הנ"ל) ושוב אין צורך לחפש מאמרי חתונה אחרים בין מאמרי שנת תקס"ג (ראה הנסמן בקובץ 'הערות התמימים ואנ"ש', מוריסטאון, גליון תרמח ע' פט בשה"ג).

ואם יקשה בעיני הקורא לקבל את האפשרות שטה"ד תחזור על עצמה ריבוי פעמים, כמו בהדפסות השונות של 'היום יום' ולאחרונה אף במהדורה החדשה של 'דרך מצוותיך', רצוי ה"י שיראה לפניו את הדוגמאות הבאות:

א) ב"ששלשת היחס" הנ"ל בערך כ"ק אדמו"ר (מהור"י"צ) נ"ע נרשם: "ד' תמוז נשלח לעיר מקלטו קאסטרמא" ובמהדורה הראשונה של הי"י שבצירוף ההערות וכו' (ברוקלין תשמ"א) צוין בשה"ג: "אוצ"ל: ג' תמוז" (לפי שכך מופיע בכ"מ. אך ראה במהדורה הנ"ל בע' קמב הערה 5). תיקון זה הופיע אף במהדורות החדשות של הי"י (לפני נמצאת מהדורת תשמ"ט) בלוח התיקון בדרך אפשר' שבסופן — ובפשטות יש לתלות אף "נוסחא" זו בטה"ד הנ"ל, וכפי שבאמת תוקן בביאוגרפי האידיית שנדפסה בהקדמת 'ליובאוויטשער רבינס זכרונות' (החל מההוצאה שני', ברוקלין תשט"ו) וב'לקוטי דבורים' (ובכ"מ) "ג' תמוז — ווערט געשיקט קיין קאסטרמא".

ב) בתחילת ההגש"פ עם לקוטי טעמים ומנהגים בדבר ההדפסה הראשונה של שו"ע אדה"ז, שאף שם נתחלפה בטה"ד האות דלי"ת בגימ"ל (תקע"ג במקום תקע"ד) — ראה מ"ש בקובץ 'הערות התמימים ואנ"ש', 770, גליון מו ע' יב; 'הערות התמימים ואנ"ש', אשען פארקווי, גליון צז ע' 42-43 — וזו חזרה על עצמה למרות ריבוי המהדורות של ההגש"פ הנ"ל, כולל בהוצאה הנוכחית של שנת תנשי"א.

לזכרון

הו"ח אי"א נו"מ ובעל מדות ישראל ארי' ליב
אחיו של הו"ח אי"א נו"מ ובעל מדות דובער הי"ד
בניו של הרה"ג והרה"ח ומקובל רב פעלים לתורה ולמצות
ורבים השיב מעון לוי יצחק
דור רביעי לכ"ק אדמו"ר הצמח צדק
נפטר י"ג אייר ה'תשי"ב
ת.נ.צ.ב.ה.
אחיו של - יבלח"ט - כ"ק אדמו"ר שליט"א

שירותי מחשב ותכנת סדר הדפוס "סדרית" - באדיבות
MIDWOOD COMPUTER CENTER
מרכז המחשבים של חסידי חב"ד בברוקלין
1634 Coney Island Ave. Booklyn N.Y. (718) 692-2211